

УДК 339.9

**Н.В. Гришко**, д-р екон. наук

**О.Е. Лубенченко**, канд. екон. наук

Донбаський державний технічний університет, м. Алчевськ, Україна

## РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТА НЕЗАЛЕЖНИЙ АУДИТ

**Н.В. Гришко**, д-р екон. наук

**О.Э. Лубенченко**, канд. экон. наук

Донбасский государственный технический университет, г. Алчевск, Украина

## РЕГУЛИРОВАНИЕ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ И НЕЗАВИСИМЫЙ АУДИТ

**N.V. Gryshko**, Doctor of Economic Sciences

**O.E. Lubenchenko**, Candidate of Economic Sciences

Donbas State Technical University, Alchevsk, Ukraine

## REGULATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY IN UKRAINE AND INDEPENDENT AUDIT

*Розглянуто основні аспекти управління зовнішньоекономічної діяльності. Проаналізовано стан зовнішньоекономічної діяльності за 10 років. Наведено схему розподілу видів зовнішньоекономічної діяльності відповідно до законодавства України. Узагальнено основні напрями та принципи зовнішньоекономічної діяльності. Визначено економічну сутність принципів здійснення зовнішньоекономічної діяльності та місце аудиту в процесі управління.*

**Ключові слова:** зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт, Митний кодекс, Податковий кодекс, принципи, аудит.

*Рассмотрены основные аспекты управления внешнеэкономической деятельности. Выполнен анализ состояния внешнеэкономической деятельности за 10 лет. Приведена схема распределения видов внешнеэкономической деятельности в соответствии с законодательством Украины. Обобщены основные направления и принципы внешнеэкономической деятельности. Определена экономическая сущность принципов осуществления внешнеэкономической деятельности и место аудита в процессе управления.*

**Ключевые слова:** внешнеэкономическая деятельность, экспорт, импорт, Таможенный кодекс, Налоговый кодекс, принципы, аудит.

*The main aspects of the foreign economic activity are reviewed. Has been made the analysis of the state foreign trade for 10 years. There are summarizes the main tendencies and principles of foreign trade. There was determined the main essence of the foreign economic activity principles, place in the management audit.*

**Key words:** foreign economic activity, exports, imports, Customs Code, Tax Code, principles, audit.

**Постановка проблеми.** Поглиблення економічних відносин між країнами та інтернаціоналізація виробництва призводять до неупинного зростання обсягів світової торгівлі та руху капіталів. Саме тому вихід на зовнішні ринки стає найбільш актуальним завданням майже для кожного вітчизняного підприємства. Часті зміни законодавства та нестабільність економіки вимагають визначення пріоритетів в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Теоретико-методологічні й практичні аспекти управління зовнішньоекономічною діяльністю українських підприємств розглядали багато вчених. Так, О. Курок запропонував складові елементи управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств у системі митно-тарифного регулювання [1], А.О. Босак, Р.З. Дармиць, В.А. Босак розглянули класифікацію організаційних структур управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства та умови їх застосування [2], С.В. Косенко окреслено теоретичні положення стратегії зовнішньоекономічної діяльності підприємств [3], С.О. Гуткевич, А.О. Князевич розглядали індикатори стану господарського механізму управління інноваційним розвитком [4], А.Є. Воронковою доказано взаємозв'язок стратегій конкурентоспроможності підприємства й розвитку його знань та куль-

тури, результатом чого став новий інструментарій прийняття стратегічних рішень [5], Б.Б. Любич розглядав впровадження стратегічних карт Нортон в процес управління зовнішньоекономічною діяльністю і дійшов висновку, що це дозволяє створювати адаптивні механізми управління зовнішньоекономічною діяльністю та отримувати додатковий синергійний ефект від підвищення взаємодії окремих блоків механізму управління ЗЕД [6], Г.В. Баранець, К.О. Швець, В.В. Левченко визначили особливості етапів розроблення інвестиційної стратегії в умовах здійснення ЗЕД [7] та ін.

**Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми.** Питання управління зовнішньоекономічною діяльністю не можливо вважати повністю вирішеними, тому зосередимо на них подальшу увагу.

**Мета статті.** Головною метою цієї роботи є узагальнення основних напрямків ЗЕД вітчизняних підприємств, визначення та уточнення органів, що регулюють ЗЕД, визначення ролі ЗЕД та незалежного контролю – аудиту, для сталого розвитку підприємств.

**Виклад основного матеріалу.** В сучасних умовах функціонування промислового підприємства неможливе без здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Процес глобалізації виробництва і реалізації продукції, міждержавне переміщення капіталу, розширення електронної мережі торгівлі та інші чинники спрямовують менеджмент підприємств до виходу на зовнішні ринки.

Як свідчать проведені дослідження, обсяги експорту та імпорту товарів збільшуються з кожним роком (рис. 1, 2).

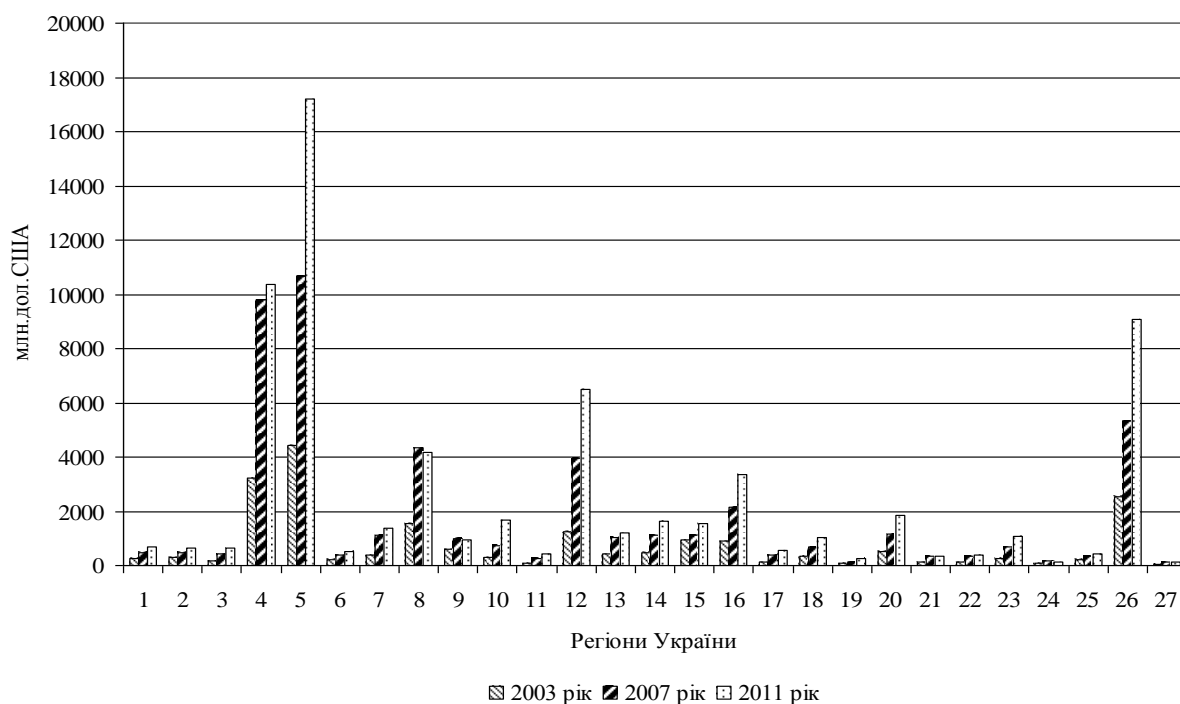


Рис. 1. Обсяги експорту товарів за регіонами у 2003, 2007 і 2011 рр.

(млн дол США):

- 1 – АРК, 2 – Вінницька, 3 – Волинська, 4 – Дніпропетровська, 5 – Донецька, 6 – Житомирська, 7 – Закарпатська, 8 – Запорізька, 9 – Івано-Франківська, 10 – Київська, 11 – Кіровоградська, 12 – Луганська, 13 – Львівська, 14 – Миколаївська, 15 – Одеська, 16 – Полтавська, 17 – Рівненська, 18 – Сумська, 19 – Тернопільська, 20 – Харківська, 21 – Херсонська, 22 – Хмельницька, 23 – Черкаська, 24 – Чернівецька, 25 – Чернігівська, 26 – Київ, 27 – Севастополь

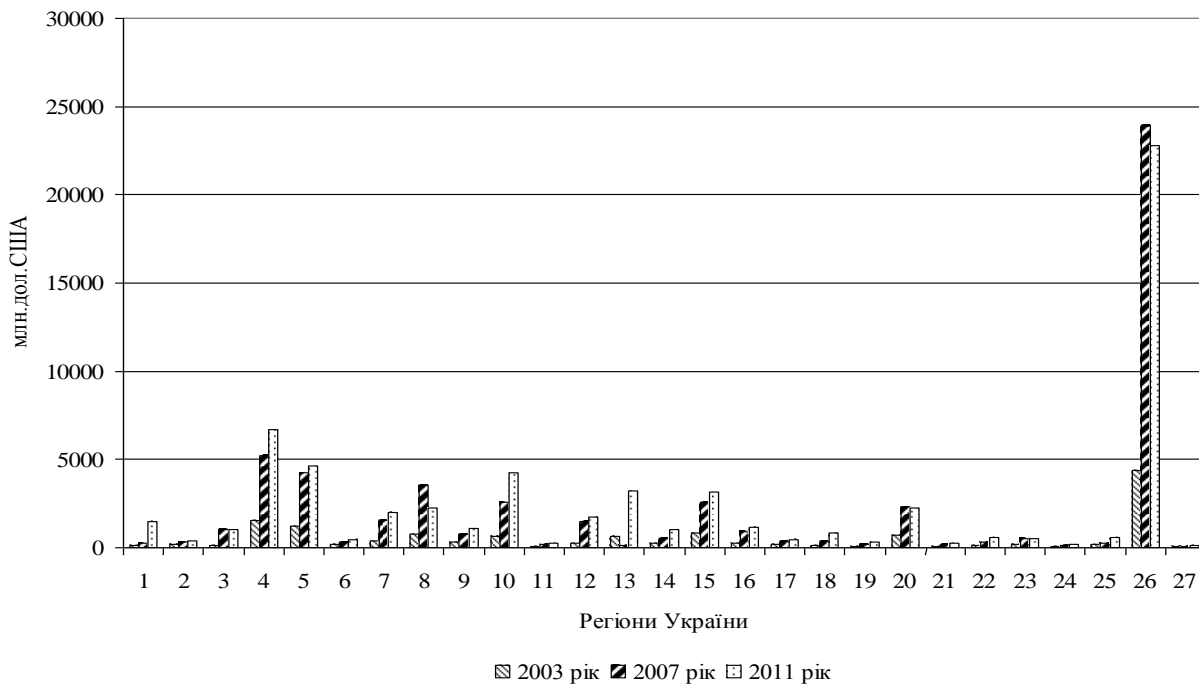


Рис. 2. Обсяги імпорту товарів за регіонами у 2003, 2007 і 2011 рр. (млн дол США):

- 1 – АРК, 2 – Вінницька, 3 – Волинська, 4 – Дніпропетровська, 5 – Донецька, 6 – Житомирська,
- 7 – Закарпатська, 8 – Запорізька, 9 – Івано-Франківська, 10 – Київська, 11 – Кіровоградська,
- 12 – Луганська, 13 – Львівська, 14 – Миколаївська, 15 – Одеська, 16 – Полтавська, 17 – Рівненська,
- 18 – Сумська, 19 – Тернопільська, 20 – Харківська, 21 – Херсонська, 22 – Хмельницька, 23 – Черкаська,
- 24 – Чернівецька, 25 – Чернігівська, 26 – Київ, 27 – Севастополь

За даними Державної служби статистики України у січні-травні 2013 р. обсяги експорту та імпорту товарів України становили відповідно 27 193,4 млн дол США та 29 626,2 млн. дол. Порівняно з відповідним періодом 2012 р. експорт становить 96,5 %, імпорт – 87,3 %. Коефіцієнт покриття експортом імпорту становить 0,92 (у січні-травні 2012 р. – 0,83). Зовнішньоекономічні операції з товарами Україна здійснювала з партнерами із 205 країн. До країн СНД було експортовано 34,4 % усіх товарів, до країн ЄС – 27,6 % (у січні-травні 2012 р. – відповідно 36,8 % та 24,1 %).

Головними торговими партнерами серед країн СНД як в експорті, так і в імпорті товарів залишилися країни Митного союзу (Російська Федерація, Білорусь і Казахстан).

Найвагоміші експортні поставки товарів серед країн-членів ЄС здійснювалися до Італії, Польщі, Угорщини, Німеччини та Іспанії. Серед найбільших країн-партнерів експорт товарів збільшився до Китаю на 65,9 %, Італії – на 9,8 %, Туреччини – на 4,5 %. Одночасно скоротився до Єгипту на 27,8 %, Російської Федерації – на 13,7 %, Казахстану – на 12,6 % та Польщі – на 10,9 %.

Із країн СНД імпортовано 34,7 % усіх товарів, із країн ЄС – 34 % (у січні-травні 2012 р. – відповідно 41,3 % та 30,5 %). Серед країн ЄС найвагоміші імпортні надходження товарів здійснювалися з Німеччини, Польщі, Італії, Франції та Угорщини. У загальному обсязі імпорту країни найбільші надходження здійснювались із Російської Федерації – 28,4 %, Китаю – 11,6 %, Німеччини – 8,8 %, Польщі – 5,2 %, Білорусі – 4,7 %, США – 4,2 % та Італії – 2,6 % [8].

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств (ЗЕД) – це сфера господарської діяльності, яка пов’язана з міжнародною виробничою та науково-технічною кооперацією, експортом і імпортом продукції, виходом підприємства на зовнішній ринок. Відповідно до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» зовнішньоекономічна діяль-

ність – це діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на відносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами.

Статтею 4 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» закріплено перелік видів зовнішньоекономічної діяльності. Під видом зовнішньоекономічної діяльності слід розуміти діяльність, при здійсненні якої виникають зовнішньоекономічні відносини, що перебувають в одному правовому режимі і тому регулюються одними й тими самими правовими нормами. Схему розподілу видів зовнішньоекономічної діяльності відповідно до законодавства України наведено на рис. 3. Посередницькі операції, при яких право власності на товар не переходить до посередника, здійснюються без обмежень. Характеристику суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності наведено на рис. 4.

ВИДИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	експорт та імпорт товарів, капіталів та робочої сили
	надання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України послуг іноземним суб'єктам господарської діяльності, в тому числі: виробничих, транспортно-експедиційних, страхових, консультаційних, маркетингових, експортних, посередницьких, брокерських, агентських, консигнаційних, управлінських, облікових, аудиторських, юридичних, туристських та інших, що прямо і виключно не заборонені законами України; надання вищезазначених послуг іноземними суб'єктами господарської діяльності суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності України
	наукова, науково-технічна, науково-виробнича, виробнича, навчальна та інша кооперація з іноземними суб'єктами господарської діяльності; навчання та підготовка спеціалістів на комерційній основі
	міжнародні фінансові операції та операції з цінними паперами у випадках, передбачених законами України
	кредитні та розрахункові операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності; створення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності банківських, кредитних та страхових установ за межами України; створення іноземними суб'єктами господарської діяльності зазначених установ на території України у випадках, передбачених законами України
	спільна підприємницька діяльність між суб'єктами господарської діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності, що включає створення спільних підприємств різних видів і форм, проведення спільних господарських операцій та спільне володіння майном як на території України, так і за її межами
	підприємницька діяльність на території України, пов'язана з наданням ліцензій, патентів, ноу-хау, торговельних марок та інших нематеріальних об'єктів власності з боку іноземних суб'єктів господарської діяльності; аналогічна діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за межами України
	організація та здійснення діяльності в галузі проведення виставок, аукціонів, торгів, конференцій, симпозіумів, семінарів та інших подібних заходів, що здійснюються на комерційній основі, за участю суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; організація та здійснення оптової, консигнаційної та роздрібною торгівлі на території України за іноземну валюту в передбачених законами України випадках
	товарообмінні (бартерні) операції та інша діяльність, побудована на формах зустрічної торгівлі між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності
	орендні, в тому числі лізингові, операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності
	операції по придбання, продажу та обміну валюти на валютних аукціонах, валютних біржах та на міжбанківському валютному ринку
	роботи на контрактній основі фізичних осіб України з іноземними суб'єктами господарської діяльності як на території України, так і за її межами; роботи іноземних фізичних осіб на контрактній оплатній основі з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності як на території України, так і за її межами
	інші види зовнішньоекономічної діяльності, не заборонені прямо і у виключній формі законами України

Рис. 3. Схема розподілу видів зовнішньоекономічної діяльності відповідно до законодавства України

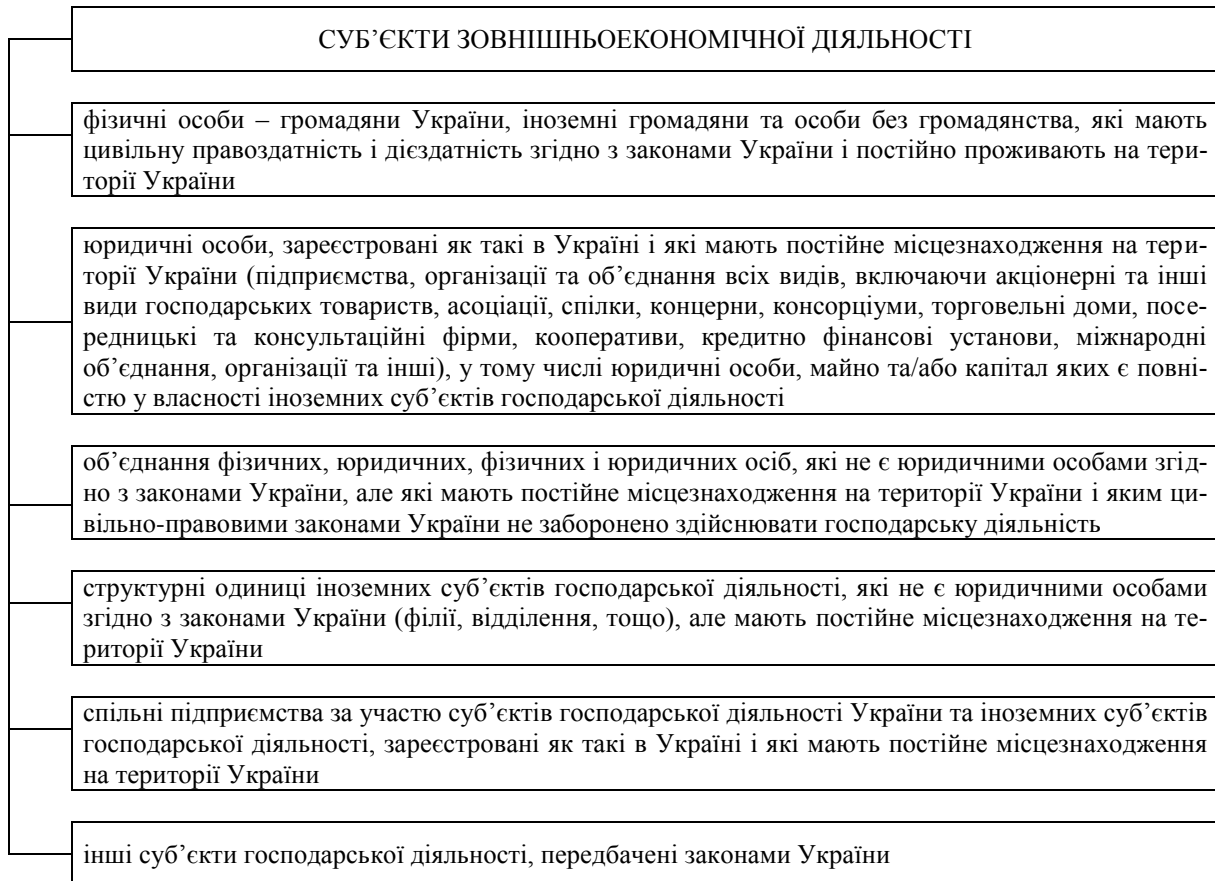


Рис. 4. Характеристика суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності

Звертає на себе увагу той факт, що процес впровадження ЗЕД постійно змінюється і удосконалюється відповідно до інтересів держави. Так, з 08.07.2012 р. набув чинності Закон від 07.06.2012р. № 4915-VI «Про внесення змін до Податкового та Митного кодексів України щодо узгодження їх окремих норм», який узгодив між собою норми цих законодавчих актів [9]. Регулювання ЗЕД сприятиме подальшій інтеграції України у світову економіку та забезпечить сталий розвиток держави.

Господарський кодекс України (ГКУ) надає децю інше визначення ЗЕД, ніж Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність». Зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання, за ГКУ, є господарська діяльність, яка в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном та (або) робочою силою (ст. 377). Тобто ГКУ основною кваліфікуючою ознакою ЗЕД визначає перетин митного кордону. Митний кодекс України не надає визначення ЗЕД [9]. У Податковому кодексі України до операцій у сфері ЗЕД відносяться операції особливого виду (п. 153.1 ст. 153). Так, доходи, отримані/нараховані платником податку в іноземній валюті у зв'язку з продажем товарів, виконанням робіт, наданням послуг, у частині їхньої вартості, що не була сплачена в попередніх звітних податкових періодах, перераховуються в національну валюту за офіційним курсом національної валюти до іноземної валюти, що діяв на дату визнання таких доходів згідно з цим розділом, а в частині раніше отриманої оплати за курсом, що діяв на дату її отримання. Витрати, здійснені (нараховані) платником податку в іноземній валюті у зв'язку з придбанням у звітному податковому періоді товарів, робіт, послуг, у встановленому порядку включаються до витрат такого звітного податкового періоду через перерахування в національну валюту тієї частини їх вартості, що не була раніше оплачена, за офіційним курсом національної валюти до іноземної валюти, що діяв на дату визнання таких витрат згідно з ПКУ, а в частині раніше проведеної оплати – за

таким курсом, що діяв на дату здійснення оплати. Визначення курсових різниць від перерахунку операцій, виражених в іноземній валюті, заборгованості та іноземної валюти здійснюється відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку. При цьому прибуток (позитивне значення курсових різниць) ураховується у складі доходів платника податку, а збиток (від'ємне значення курсових різниць) ураховується у складі витрат платника податку.

У разі здійснення операцій з продажу іноземної валюти до складу доходів або витрат платника податку відповідно включається позитивна або від'ємна різниця між доходом від продажу та балансовою вартістю такої валюти, або вартістю на дату здійснення операції, якщо вона була проведена після дати звітного балансу.

У разі придбання іноземної валюти до складу відповідно витрат або доходів звітнього періоду включається позитивна або від'ємна різниця між курсом іноземної валюти до гривні, за яким придбавається іноземна валюта, та курсом, за яким визначається балансова вартість такої валюти.

Також до витрат відносяться витрати на сплату збору на обов'язкове державне пенсійне страхування з купівлі-продажу безготівкової іноземної валюти за гривню та інших обов'язкових платежів, пов'язаних з придбанням іноземної валюти [10].

Податковий кодекс зазначає, що балансова вартість іноземної валюти для цілей Податкового кодексу означає вартість іноземної валюти, визначену за офіційним курсом національної валюти до іноземної валюти, на дату звітного балансу.

Термін "вартість іноземної валюти на дату здійснення операції" означає вартість іноземної валюти, визначену за офіційним курсом національної валюти до іноземної валюти, на дату здійснення операції.

Визначення економічної сутності основних принципів здійснення зовнішньоекономічної діяльності представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

*Визначення економічної сутності основних принципів здійснення зовнішньоекономічної діяльності*

Принцип ЗЕД	Економічна сутність принципу
1	2
1. Принцип суверенітету народу України у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності	<ul style="list-style-type: none"> <li>- виключне право народу України самостійно та незалежно здійснювати зовнішньоекономічну діяльність на території України, керуючись законами, що діють на території України;</li> <li>- обов'язок України неухильно виконувати всі договори і зобов'язання держави в галузі міжнародних економічних відносин</li> </ul>
2. Принцип свободи зовнішньоекономічного підприємництва	<ul style="list-style-type: none"> <li>- право суб'єктів ЗЕД добровільно вступати у зовнішньоекономічні зв'язки;</li> <li>- право суб'єктів ЗЕД здійснювати її в будь-яких формах, які прямо не заборонені чинними законами України;</li> <li>- обов'язок додержуватись при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності порядку, встановленого законами України;</li> <li>- виключне право власності суб'єктів ЗЕД на всі одержані ними результати зовнішньоекономічної діяльності</li> </ul>
3. Принцип юридичної рівності і недискримінації	<ul style="list-style-type: none"> <li>- рівність перед законом всіх суб'єктів ЗЕД, незалежно від форм власності, в тому числі держави, при здійсненні ЗЕД;</li> <li>- заборона будь-яких, крім передбачених цим Законом, дій держави, результатом яких є обмеження прав і дискримінація суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а також іноземних суб'єктів господарської діяльності за формами власності, місцем розташування та іншими ознаками;</li> </ul>

	- неприпустимість обмежувальної діяльності з боку будь-яких її суб'єктів, крім випадків, передбачених цим Законом
--	---

Закінчення табл. 1

1	2
4. Принцип верховенства закону	- регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств тільки законами України; - заборона застосування підзаконних актів та актів управління місцевих органів, що у будь-який спосіб створюють для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності умови менш сприятливі, ніж ті, які встановлені законами України
5. Принцип захисту інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності	- забезпечення рівного захисту інтересів всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб'єктів господарської діяльності на її території згідно з законами України; - здійснення рівного захисту всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України за межами України згідно з нормами міжнародного права; - здійснення захисту державних інтересів України як на її території, так і за її межами лише відповідно до законів України, умов підписаних нею міжнародних договорів та норм міжнародного права
6. Принцип еквівалентності обміну, неприпустимості демпінгу при ввезенні та вивезенні товарів	- достовірність цінової оцінки господарських операцій у сфері ЗЕД

Різноманітне тлумачення терміна ЗЕД, часті зміни, відмінність податкового законодавства від вимог щодо бухгалтерського обліку операцій ЗЕД, значні штрафні санкції, недосконалість бухгалтерських прикладних програм спричиняють помилки в обліку й оподаткуванні операцій з іноземними партнерами. Про це свідчить і професійний досвід автора.

Контрольні заходи у сфері ЗЕД покладено на органи державного регулювання, що представлено в таблиці 2.

Таблиця 2

## Органи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та їх компетенції

Органи державного регулювання	Компетенція органу
1	2
Верховна Рада України	- прийняття, зміна та скасування законів, що стосуються зовнішньоекономічної діяльності;
	- затвердження головних напрямів зовнішньоекономічної політики України;
	- розгляд, затвердження та зміна структури органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
	- укладання міжнародних договорів України відповідно до законів України про міжнародні договори України та приведення чинного законодавства України у відповідність з правилами, встановленими цими договорами
Кабінет Міністрів України	- вживає заходів до здійснення зовнішньоекономічної політики України відповідно до законів України;
	- здійснює координацію діяльності міністерств, державних комітетів та відомств України по регулюванню зовнішньоекономічної діяльності; координує роботу торговельних представництв України в іноземних державах;
	- приймає нормативні акти управління з питань зовнішньоекономічної діяльності у випадках, передбачених законами України;
	- проводить переговори й укладає міжурядові договори України з питань зовнішньоекономічної діяльності у випадках, передбачених законами України про міжнародні договори України;

	- відповідно до своєї компетенції, визначеної законами України, вносить на розгляд Верховної Ради України пропозиції про систему міністерств, державних комітетів і відомств-органів оперативного державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, повноваження яких не можуть бути вищими за повноваження Кабінету Міністрів України, які він має згідно з законами України;
	- забезпечує складання платіжного балансу, зведеного валютного плану країни

Закінчення табл. 2

1	2
Національний банк України	- здійснює зберігання і використання золотовалютного резерву України та інших державних коштовностей, які забезпечують платоспроможність України; - представляє інтереси України у відносинах з центральними банкам інших держав, міжнародними банками та іншими фінансово-кредитними установами та укладає відповідні міжбанківські угоди; - регулює курс національної валюти України до грошових одиниць інших держав; - здійснює облік і розрахунки по наданих та одержаних державних кредитах і позиках, провадить операції з централізованими валютними ресурсами, які виділяються з Державного валютного фонду України у розпорядження Національного банку України; - виступає гарантом кредитів, що надаються суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності іноземними банками, фінансовими та іншими міжнародними організаціями під заставу Державного валютного фонду та іншого державного майна України
Центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики	- забезпечує проведення єдиної зовнішньоекономічної політики при здійсненні суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності виходу на зовнішній ринок, координацію їх зовнішньоекономічної діяльності, в тому числі відповідно до міжнародних договорів України; - здійснює контроль за додержанням всіма суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності чинних законів України та умов міжнародних договорів України; - проводить антидемпінгові, антисубсидійні та спеціальні розслідування у порядку, визначеному законами України; - виконує інші функції відповідно до законів України і Положення про центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики
Державна митна служба України	- здійснює митний контроль в Україні згідно з чинними законами України
Антимонопольний комітет України	- здійснює контроль за додержанням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності законодавства про захист економічної конкуренції
Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі	- здійснює оперативне державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні відповідно до законодавства України; - приймає рішення про порушення і проведення антидемпінгових, антисубсидійних або спеціальних розслідувань та застосування відповідно антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів

Але ж на рівні підприємства незалежним контролем можна вважати й аудит. Приватнопрактикуючі аудитори й аудиторські фірми проводять на договірних засадах не лише перевірку фінансової звітності підприємств або її компонентів, а й надають консультаційні послуги, що в свою чергу знижує ризики застосування фінансових санкцій з боку держави. Тому аудит може стати дієвим засобом управління ЗЕД.

**Висновки і пропозиції.** В умовах загострення конкурентної боротьби необхідна ефективна політика економічного зростання, насамперед, у зовнішньоекономічній діяльності, розроблення якої вимагає застосування методології управління зовнішньоекономічної діяльності підприємства, орієнтованої на пошук нових можливостей господарського розвитку. Контроль з боку держави у сфері ЗЕД є всеохоплюючим. Але ж часті зміни законодавства, зокрема у сфері ЗЕД, призводить до помилок і значних фі-



нансових санкцій. Щоб уникнути таких негативних явищ, як штрафи, підприємствам слід звернути увагу на аудит – вид незалежного контролю і широко застосовувати послуги аудиторських фірм у своїй діяльності.

Подальші дослідження спрямовані на удосконалення методів управління зовнішньоекономічною діяльністю промислових підприємств.

### Список використаних джерел

1. Курок О. О. Складові елементи управління ЗЕД підприємств у системі митно-тарифного регулювання / О. О. Курок // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 6, т. 2. – С. 111-114.
2. Босак А. О. Класифікація організаційних структур управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства та умови їх застосування / А. О. Босак, Р. З. Дарміць, В. А. Босак // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку : [збірник наукових праць] / відповідальний редактор О. Є. Кузьмін. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2010. – С. 26-35.
3. Косенко С. В. Теоретичні положення стратегії зовнішньоекономічної діяльності підприємств: визначення та класифікація / С. В. Косенко // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2011. – № 3 (15). – С. 117-128.
4. Гуткевич С. О. Індикатори стану господарського механізму управління інноваційним розвитком [Електронний ресурс] / С. О. Гуткевич, А. О. Князевич // Економічні науки. Серія “Економіка та менеджмент” : збірник наукових праць / Луцький національний технічний університет. – Луцьк, 2010. – Вип. 7(26), ч. 1. – Режим доступу : [http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc\\_gum/en\\_em/2010\\_7\\_1/31.pdf](http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_em/2010_7_1/31.pdf).
5. Воронкова А. Е. Стратегическое управление конкурентоспособностью предприятий в условиях экономики знаний [Электронный ресурс] / А. Е. Воронкова. – Режим доступа : [http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc\\_gum/vsunu/2010\\_3/Voronkova.pdf](http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2010_3/Voronkova.pdf).
6. Любич Б. Б. Адаптація механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства на основі системи збалансованих показників [Електронний ресурс] / Б. Б. Любич. – Режим доступу : [http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc\\_gum/emp/2010\\_22\\_2/15Lubich.htm](http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/emp/2010_22_2/15Lubich.htm).
7. Баранець Г. В. Удосконалення процесу розробки інвестиційної стратегії підприємства в умовах здійснення зовнішньоекономічної діяльності / Г. В. Баранець, К. О. Швець, В. В. Левченко // Економіка і регіон. – 2012. – № 3 (34). – С. 138-143.
8. Статистичні дані України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).
9. Режим доступу : [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/T124495.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T124495.html).
10. Режим доступу : [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/T102755.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T102755.html).
11. Режим доступу : <http://universal-trade.in.ua/zakon-rus/zakon-ukrainy-o-ved>.